

Ключові слова: фантастика, фантастичне оповідання, антиутопія, інтертекстуальність, жанрово-стильова специфіка.

Аннотація

Українську фантастическую прозу сoвременное літературoведєние рaссмaтривaєтe прєимущєствєннo в жaнрoвoм фoрмaтє рoмaнa или пoвєстє. Oднaкo в oтєчєствєннoй літєрaтурє пoрєвoлющєиoннoй пoрє пoстєпєннo фoрмирoвaлaсь и трaдищє фaнтaстичєскoгo рaсскaзa, щo бoлєє пoлнo вьрaзилсь в твoрчєствє O. Бєрднєкa, В. Влaдкo и др. В стaтьє вьявлєнє тємaтичєскє и жaнрoвo-стєлєвєє oсoбєннoстє oбрaзцoв мaлoй прoзы И. Сєнчєнкo, Ю. Гєдзє и С. Пилєпєнкo 1920-х гoдoв, кoтoрє прєдстaвляють рaзлїчнє жaнрoвє мoдифїкaщє фaнтaстичєскoгo рaсскaзa (рaсскaз-aнтиутопїю, фaнтaстичєскую юмoрєскую и нaучнo-фaнтaстичєскїй рaсскaз). Прoслєжєнє интєртєкстуaльнє связє укaзaннєх прoизвєдєнїєх с клaссїчєскїмї oбрaзцaмї мїрoвoй літєрaтурє.

Ключевые слова: фантастика, фантастический рассказ, антиутопия, интертекстуальность, жанрово-стилевая специфика.

Summary

Contemporary literary criticism considers the Ukrainian fantastic literary prose mainly in genre format of a novel or story. However, in post-revolutionary national writing time is gradually formed and tradition fantastic story that will be fully in the work of O. Berdник, V. Vladko and other. In the article was reviewed the thematic, genre and style features samples of short prose of 1920 by I. Senchenko, Yu. Gedz and S. Pylypenko, which represented different genres modification of fantastic short stories (story-dystopia, fantastic humoresque and sci-fi story). The article traces the intertextual connections these works with the classical examples of the world literature.

Keywords: fantasy, fiction story, dystopia, intertextuality, genre and stylistic feature.

УДК 821.161.2/82–312.9

Філоненко С. О.,
доктор філологічних наук,
Бердянський державний педагогічний університет

ГЕОПОЛІТИЧНО-ГЕНДЕРНИЙ WARCRAFT: ФОРМУЛА “ЗАГУБЛЕНОГО СВІТУ” В РОМАНІ ВЛАДИСЛАВА ІВЧЕНКА “ХИМЕРИ ДИКОГО ПОЛЯ”

Фoрмулa “зaгублєнoгo свїту” (Lost World) мaє стaлу трaдищїю в нaуковo-фaнтaстичнїй літєрaтурї тa у фєнтєзї. Витoки її фoльклoрнo-мїфoлoгїчнїє (мїфї і лєгєндї прo зaгублєнїє свїтї), oкрємї прїєймї зaпoзичєнїє з пїсьмєнствa: прїємїрoм, “Мaндрї Гуллївєрa” Джoнaтaнa Свїфтa aбo “Aлїсa в Дївoкрaї” Льюїсa Кєррoллa в oснoвї сьжєтє тaкoж мaють пoдoрoжї дo “Lost Worlds”. Утїм, спрaвжнїй бум пoчaвсь нa мєжї ХІХ – ХХ стoлїть, зa дoбї пїзньoгo вїктoрїaнствa, щoмy пoспрїяв нaуковїй прoгрєс. Пїсьмєннїкї, зaчaрoвaнї гєoгрaфїчнїмї тa aрхєoлoгїчнїмї вїдкрїттямї, рoзтaшoвувaлї свoї “зaгублєнїє свїтї” тo в Пївдєннїй Aмєрїцї, тo в Гїмaлaєх, тo в крїжaнїй Aрктїцї, a тo й усєрєдїнї пoрoжньoї Зємлї. Нaзву фoрмулa oтримaлa зa рoмaнoм Aртурa Кoнaн Дoйлє “Зaгублєнїй свїт” (“The Lost World”, 1912), її пїдгрунтє зaклaдaлї тaкoж Жуль Вєрн, Рaйдєр Хaггaрд, Eдгaр Бєррoуз, Aбрaгaм Мєррїт, вїкoрїстaвшї нєвгaмoвнїй интєрєс чїтaчїв дo фaнтaстичнїх свїтїв, нєвїдoмїх цївїлїзaцїї, – вїд Aтлaнтїдї дo Лємурїї [6; 8]. В укрaїнськїй літєрaтурї oднїм їз рaннїх зрaзкїв є рoмaн Вoлoдїмїрa Влaдкa “Нaщaдкї скїфїв” (1939), у якoмy групa вчєнїх і студєнтїв нa Дoнбaсї пoтрaплєє

до стародавнього племені в гігантській печері. Формула “загубленого світу” є продуктивною не лише в літературі, але і в кіно, на телебаченні, в коміксах та комп’ютерних іграх (“Динотопія”, “Кінг-Конг”, “Парк Юрського періоду” тощо [див.: 9]).

У сучасній українській масовій літературі до згаданої формули звернувся Владислав Івченко, відомий більш як автор історичних детективів про пригоди філера київської охоранки, а згодом приватного сищика: “Стовп самодержавства, або 12 справ Івана Карповича Підпригори” спільно з Юрієм Камаєвим (2011), “Найкращий сищик імперії на службі приватного капіталу” (2013). Його роман “Химери Дикого поля”, що в рукописі мав назву “Паничі”, отримав третю премію на Міжнародному літературному конкурсі “Коронація слова”, і у 2014 році він вийшов друком у видавництві “Клуб Сімейного Дозвілля” [5].

Перехід від детективного жанру до фантастики дещо нагадує творчу історію Артура Конан Дойля, чиї “Загублений світ” і “Марракотова безодня” означили новий етап після успіху циклу про Шерлока Голмса. Для Владислава Івченка, на мій погляд, жанровий експеримент не був випадковістю. Український автор задовго до “Стовпа самодержавства” та “Найкращого сищика імперії” зірковно вглядався в усілякі дивовижі. Навіть у детективі він не зміг обійтися без справжніх драконів, вовкулак і таємничих народів, бо, як сам написав в енциклопедії українського жаху “Сто чудовиськ України”, “хто захворів Рікою Снів, більше ніколи не вилікується” [2]. Ця енциклопедія наразі існує у вигляді Інтернет-проекту на сайті Гоголівської академії. У ній Дике поле фігурує як зона № 17 – просторова складка в степах між Україною та Росією. Там же Владислав Івченко згадав інші чудасії: сонцеїдство, жабу-смоктуху і Райгород, – які згодом увіллються до сюжету “Химер Дикого поля”. Серед чудовиськ у віртуальній енциклопедії описані й паничі – “антропоморфні чудовиська рабовласницького типу” № 098 [4], жорстокі убивці із оселедцями, які вміють тримати козацьку шаблю в руках. Здається, Владислав Івченко скомпонував у новому романі кілька уривків із попередніх творів, оприлюднених у мережі. Загадкова зона, Застава на межі з нею, реліктові раси, монстри, пара героїв-детективів – із цих елементів, раніше матеріалізованих у різних текстах, склалися його “Химери”. Ще одним авторським джерелом є цикл детективних історій “Слідство веде Хаос”, що на сьогодні існує лише в Інтернет-варіанті. У ньому розповідається про діяльність детективної агенції, яка належить жінці – Понамці Хаос і де працює герой Краснодар Горностаєв.

На мій погляд, у “Химерах Дикого поля” є елементи пригодницького та фентезійного жанрів, однак детективний елемент майже відсутній і простежується хіба в зав’язці (звернення підприємця до детективної агенції з проханням розшукати зниклого співробітника, який пішов із таємничими незнайомцями). Павло Вольвач, автор передмови до книги, помилився, трактуючи твір як детектив. Те, що героями є сищики, не дає права віднести твір до цього поважного жанру. В останньому має бути такий істотний компонент, як розслідування, розв’язання логічної загадки. Понамка Хаос та її відданий помічник Краснодар займаються в книзі чим завгодно, тільки не розслідують і не

розв'язують. Усе, що між зав'язкою і розв'язкою, більше скидається на криваву м'ясорубку, ніж на боротьбу інтелектів.

Фентезійний елемент у романі забезпечено описом “української Атлантиди”, яку Владислав Івченко розташував на Сумщині, за 18 кілометрів від кордону з Росією. Суходолом до Дикого поля не потрапиш, прямого шляху нема, бо ці місця – викривлення простору; можна сплавлятися по Річці Снів, як роблять численні туристи, а можна долетіти на літаку, як герої. Письменник вдається до оригінальної візуалізації альтернативного простору в книзі “Сто чудовиськ України”: “...уявіть револьвер, у якого дуло, це вхід до Дикого поля, а барабан, це набір всіх просторів. Ви заходите у дуло, прямуєте стволом, а барабан крутиться і вам невідомо, в який сам шар простору ви потрапите. При цьому ви не помічаєте самого переходу з дула до барабану, думаєте, що ще у стволі, а ви вже у барабані, який крутиться. І якщо ви схочете повернутися, то не зможете цього зробити. Принаймні, до тих пір, поки ваш шар простору знову не суміститься зі стволом. А тепер уявіть, що шарів не шість, як місць для кулі у барабані револьвера, а сотні чи тисячі! Вони постійно змінюються і створюють надзвичайно рухливий, релятивістський світ, світ постійної рулетки, в якому немає заднього ходу” [3]. У казковому місці – казкова топографія: Погані землі з Марою, Великий ліс, Чорні печери. Між двома світами існує межа: держава паничів – це автаркія, зовнішні контакти в ній зведені до мінімуму. Утім, унікальний край – ласий шматок для багатьох, на нього почергово зазіхають то радянська армія, то американці, то бандити, то ефесбешники.

Як правило, до “загублених світів” потрапляли або вчені, одержимі ідеєю (професор Челленджер у Конан Дойля), або авантюристи, одержимі пригодами (Аллан Квотермейн у Хаггарда). Владислав Івченко вигадав самотню пару героїв. Це греко-болгарка Понамка Хаос, спортсменка і красуня, боксерка, фехтувальниця, дівчина, яка має неймовірний апетит. Її помічник, він же оповідач Краснодар Горностаєв, позбувся апетиту на зоні, але пишається вмінням куховарити і всі 336 сторінок віддано турбується про “свою добру панну”. Владислав Івченко свідомий того, що продовжує літературну традицію пари героїв – господаря і слуги, але модернізованої. Так, в інтерв'ю він розповідає: “Є класична схема, за якою мусить бути два персонажі: Дон Кіхот і Санчо Панса, Шерлок Холмс і доктор Ватсон і т.д. Коли я думав над цим персонажем, мені стало цікаво зробити таку інверсію, щоб жіночий персонаж уособлював більш чоловічі риси, тобто, був рішучим, схильним до силового вирішення проблеми, а чоловічий персонаж, натомість, був розсудливішим, більш обережним. Такий тандем персонажів виявився дуже продуктивним. Я написав одну книжку, другу, зараз пишу третю. Ми живемо у такий час, коли старі гендерні ролі поступово руйнуються. Все змінюється. Чому б це не описати?” [7].

Таким чином, письменник пожвавив стару формулу гендерним експериментом: традиційні чоловічі ролі і властивості він приписав жінці, натомість герой подеколи виглядає фемінізованим. Понамка більше за все любить їсти та битися, вона ризикована, в ній грає адреналін. У справах ратних

вона присоромить будь-яку архетипну діву-воїна від Брунгільди до офіцера Еллен Ріплі: “Понамка була схожа на богиню смерті, її очі палали божевіллям, вона ричала від збудження” [5, 164]. Дівчина ідеально пристосована до світу паничів: вони – круті хлопці, але й Понамка не подарунок. На Дикому полі вона не “діва в біді”, а “girl with gun” (“дівчина з пістолетом”), точніше з шаблею, бо її визнали за паничарку.

Краснодар, натомість, нервовий і вразливий, не любить крові і вбивств, мріє зав’язати з кимось ніжні стосунки. Наділений суто жіночою інтуїцією, герой вміє відчувати погляди. Стрес викликає в нього сльози: “І я заплакав, тремтів та плакав, притиснувшись до Понамки, засунувши голову їй під руку, наче курча під крило квочки” [5, 72]. Гендерна гра робить пару героїв і незвичною, і комічною. Час від часу пані та її слуга справді нагадують Дон Кіхота і Санчо Пансу: безоглядний авантюризм дівчини компенсує практична хватка Краснодара, який і в химерному світі знайде хліб і копчені свинячі вуха для вічно голодної хазяйки.

Пригодницька дія в романі розвивається за нескладною схемою “a+b+a+b...” і так далі: бій – різанина – бій – різанина. Поєдинки з джурами, паничами, дикими, трупаками, бандитами, спецназівцями схожі на комп’ютерні ігри: файтер змінює шутер, згодом додаються елементи воєнної стратегії, і сюжет переростає в повноцінний Warcraft. Кров ллється бурхливими потоками, голови летять із плеч десятками й сотнями, на уявному “табло” ніби миготять життя, які залишилися в геймерів. Понамка “валчить яро та хитро”, мов віртуальна чи коміксова Супергероїня: “...різко присіла, пропустила удар і знизу вдарила шаблею по руці дикого. Той заверещав. Понамка рубанула по нозі” [5, 149]; “...пішла у саму гущину, ледь встигала відбиватися, ось хлопці кинулися на неї. Понамка відбила їх удари, а потім несподівано вдарила носом одного. По причинному місцю. Той схопився руками і впав на коліна. Понамка вдарила другого. Вона б могла зарізати його кинджалом, але замість цього вдарила кулаком у щелепу” [5, 62]. Автор настільки захоплюється поезією війни, що батальні сцени інколи стають для нього самоціллю і він забуває про потребу розвивати сюжет далі.

На мою думку, Владислав Івченко писав роман у тому числі заради задоволення змальовувати різних чудовиськ. Тут зустрічаються неодмінні дракони (з якими устиг повоювати сищик Іван Карпович Підпригора), невидимці, одноноги-стрибунці, мурахи і ведмеслуги. Торжище з літаючими та повзаючими монстрами нагадує ринок на планеті Блук із мультфільму “Тайна третьої планети” (1981 рік, знятий за повістю Кіра Буличова “Пригоди Аліси”), де були і говорун, і скліс, і тигрокрис. У романі описані велетні-дикуни, трупаки-зомбі і чорні чаклуни, ці персонажі дещо нагадують образи із популярного серіалу “Гра престолів”, знятого за фентезійною епопеєю Джорджа Мартіна “Пісня Льоду та полум’я” (“A Song of Ice and Fire”, епопея видається з 1996 року, серіал “Game of Thrones” виходить із 2011 року).

Джордж Мартін неодноразово наголошував, що люди читають фентезі задля того, щоб повернути втрачені кольори, відчути смак прянощів і почути спів

сирен. На жаль, у романі Владислава Івченка альтернативний світ прописаний украй скупю та ескізю, тому читацька фантазія не отримує належної поживи. Ось, наприклад, фортеця: “Складена з кам’яних брил досить висока башта стояла на березі ріки, оточена дебелими мурами” [5, 51]; ось самі паничі: “високі, стрункі, широкоплечі. Засмагли голови, довгі оселедці, у вухах серги, всі з вусами, у обладунках та при шаблях” [5, 64]. Якщо Гомер описав щит Ахілла у 130 рядках, то в “Химерах” ми таких розкішних і мальовничих описів не знайдемо. Імовірно, стрімкий темп пригодницького жанру не дає змоги зупиняти погляд на предметах, але недостатня рельєфність декорацій-сетінгів є суттєвим прорахунком автора.

В описах альтернативних світів важливу роль відіграє штучна мова. Так, Джон Р. Р. Толкієн для своєї епопеї вигадав мови вестрон, синдарін та квенья, Джордж Мартін у “Пісні Льоду та Полум’я” – дотракійську говірку. Владислав Івченко теж піддався спокусі творити “нюспік” для фентезійного світу: його паничі розмовляють архаїчно, як на сучасне вухо. Певно, це не справжня староукраїнська, але ефект мовного “очуднення” забезпечує: “Рекрацяйте з дороги, таже касація буде і орація, бовім набавилося в нас братів, козаків славних!” [5, 102], “Ларм! Ведле Чорних печер дикі паки пристилися. Ушиковуйтеся до тягнення!” [5, 142] і далі в тому ж дусі. Вряди-годи читачеві доводиться ламати голову, щоб збагнути смисл козацького волапюка, це утруднює сприйняття тексту і відволікає від дії.

Що насправді непокоїть сучасного письменника – так це політологія вкупі із соціологією. Владиславу Івченку вдалося добре описати модель уявного суспільства, суміш рабовласництва і казарменого соціалізму. Паничі, джури, слуги і раби в нього – мов шахові фігурки, мають чітко окреслені функції і рухаються заданими траєкторіями. Розповіді про всі аспекти суспільного устрою витримані в інтонаціях екскурсії екзотичним краєм для непосвячених, наче реляції Рафаїла Гітлодея з “Утопії” Томаса Мора. Героя-слугу ведуть лісами і болотами, його екскурсоводами виступають слуги, а вже під фінал – письменник та експерт із чудовиськ Бар-Кончалаба, який довершує цілісну картину життя Дикого поля історичними та геополітичними міркуваннями.

“Химери Дикого поля” дають змогу пересвідчитися в пророчій силі мистецтва слова. Геополітична футурологія Владислава Івченка вражає в саме серце. Роман він писав у 2013 році, коли до Євромайдану і війни на Донбасі були довгі місяці. А на сторінках твору – нічийна зона між Росією та Україною, маленька переможна війна, затіяна ФСБ, маріонетковий уряд, що мусив би утворитися внаслідок перевороту на Річці Снів, “щоб він заважав іти до НАТО та Євросоюзу” – “чудовий чиряк на сраці для України” [5, 279]. В альтернативному небі ширяють БПЛА, гелікоптери везуть військових найманців з-під Орла, якими керує шеф-гебіст, а у вантажівках на Дике поле доправляють зброю... У романі всю кашу заварив письменник (!) Владюша Бар-Кончалаба (порівняймо з ідеологічною роллю саме реконструкторів і фантастів Гіркина-Стрелкова та Березіна в розпалюванні війни на Донбасі).

Для самого автора збіги з реальністю стали несподіванкою. Як він намагається пояснити в інтерв'ю, “тоді це була лише фантазія. Мені здавалося, що це ймовірно, але навіть у страшному сні не міг подумати, що таке може відбутися. Хоч було зрозуміло, що якась агресія, “зацікавленість” Росії може бути. ...Я ж бачив, що відбувається в Росії, бачив, що відбувається у нас. Бачив, що Україна для Росії – дуже важливий елемент, без якого Росія, “велика країна”, не бачить ані сьогодення, ані майбутнього. Чомусь вона вважає, що без України, без контролю над Україною, Росії не буде. Як на мене, це хибна думка, але вона є, і, зрозуміло, багато людей у Росії її підтримують. Було зрозуміло, що вони будуть діяти. Думав, що вони будуть діяти не так масштабно, як воно виявилось насправді. Але те, що це, принаймні, можливо, був упевнений. ... **Це той випадок, коли ти не радієш, що твої фантазії стають реальністю. Хай би краще я не вгадав або помилився!** Але, на жаль, вийшло, як вийшло. Хоч завдяки цьому роману щось та виграв. Його надсилав у видавництва ще тоді, коли написав. Але тоді (кінець літа – початок осені 2013 року) це видавалося такою фантастикою! Вже потім, коли його розглядало журі “Коронації слова”, несподівано роман почав резонувати з тими подіями, які відбувалися. Розмовляв із членами журі, які казали, що спочатку навіть не вірили, що роман написаний раніше” (виділено нами. – С. Ф.) [7].

У підсумку, Владислав Івченко розповів нам цікаву історію виживання звичайної людини, “офісного щура” Красі. Він не є суперменом, майстром бойових мистецтв і не виконує місію з порятунку світу. Цим він близький до типових героїв фентезійного піджанру “потраплянців” (рос. “попаданцев”), які абсолютно випадково опиняються в уявному світі і часом міняють його майбутнє. Наш герой повинен пристосуватися і діяти в запропонованих обставинах, вирішувати складні моральні і психологічні питання, що стосуються права на насильство, права на зраду, права на покарання покидька. Горностаєв мусить, будучи соціально упослідженим слугою в суспільстві паничів, знаходити адекватні способи і засоби, щоб досягти своєї мети, а отже, виявити і спритність, і кмітливість, і підприємливість. Він нагадує “низького” героя чарівної казки, який стає переможцем не завдяки природним здібностям, а завдяки найкращим якостям людини, енергії та активності. Звісно, такий герой не може не приваблювати.

І Краснодар Горностаєв, і Владюша Бар-Кончалаба – два псевдоніми Владислава Івченка, під якими він оприлюднював раніші твори. Автор любить гратися не тільки з історією та географією, але і з іменами, і з персонажами, і з чудовиськами. Погоджуся з Павлом Вольвачем, ця гра “невимушена”, і присмак жартівливості надає оповіді особливого чару. Романіст охоче грає і з міфом про запорожців. Його паничі подібні до козаків лише зовнішніми ознаками, шаблями та оселедцями, войовничістю і мовою, але не етикою та національною місією. Імовірно, авторська іронія спрямована на профанацію ідеї козацтва в постмодерному, урбанізованому світі, де вона часом вироджується в бутафорію, рядження, зрештою – стає симулякром. Владислав Івченко так міркує про ключовий задум свого роману: “Я ж хотів показати, що той козацький устрій, який

так ідеалізується, цілком міг би переродитися у щось жахливе. Треба розуміти, що для всього є свій час. Адже козаччина народилася у конкретних умовах, у конкретний час. І мріяти про те, щоб зараз її відновити – це маячня, бо нічого доброго з цього не вийде. Треба дивитися вперед і відповідати на виклики сьогодення, а не повертатися назад. Історія – це важливо. Але важливо ще й дивитися вперед, спостерігати за світом, який є навколо. Тобто, не вигадувати велосипед чи відкривати наново Америку, а користуватися цими знаннями” [7].

Отже, Владислав Івченко написав захопливий читабельний роман, використавши традиційну фентезійну формулу “загубленого світу” і наситивши її гендерними та геополітичними експериментами. “Химери Дикого поля” є черговою спробою українських письменників адаптувати популярні зарубіжні формули, жанри і формати масової культури і завоювати серце вітчизняного читача.

Література

1. Івченко Владислав [Електронний ресурс] // Гоголівська Академія. – Режим доступу : <http://www.gak.com.ua/authors/599>.
2. Івченко В. Сто чудовиськ України. 021. Ріка снів [Електронний ресурс] / В. Івченко. – Режим доступу : <http://www.gak.com.ua/creatives/1/23550>.
3. Івченко В. Сто чудовиськ України. 054. Дике поле [Електронний ресурс] / В. Івченко. – Режим доступу : <http://www.gak.com.ua/creatives/1/30197>.
4. Івченко В. Сто чудовиськ України. 098. Паничі [Електронний ресурс] / В. Івченко. – Режим доступу : <http://www.gak.com.ua/creatives/1/35091>.
5. Івченко В. Химери Дикого поля : [роман] / В. Івченко. – Харків : Книжковий Клуб “Клуб Сімейного Дозвілля”, 2014. – 336 с.
6. Невский Б. Там, за горизонтом... Фантастика “затерянных миров” [Электронный ресурс] / Борис Невский // Мир фантастики. – 27.12.2005. – Режим доступа : <http://www.mirf.ru/Articles/art1027.htm>.
7. Франко З. Владислав Івченко : “Коли я писав роман про вторгнення російських спецслужб в Україну, це виглядало фантастикою. Краще б я не вгадав!” [Електронний ресурс] / З. Франко // Час і Події. – 2014. – № 34. – Режим доступу : <http://www.chasipodii.net/article/13875/?vsid=6557f255d18388d5e342e57bb6424d02>.
8. Lost Worlds [Electronic resource] // The Encyclopedia of Science Fiction. – Mode of access : http://www.sf-encyclopedia.com/entry/lost_worlds.
9. Lost Worlds [Electronic resource] // TVTropes. – Mode of access : <http://tvtropes.org/pmwiki/pmwiki.php/Main/LostWorld>.

Анотація

У статті розглядається новий роман сучасного українського письменника Владислава Івченка “Химери Дикого поля”, що є адаптацією популярної формули фентезі “загублений світ”. Твір побудовано на прийомі гендерної інверсії. Геополітичні рефлексії, пов’язані із образом таємничої зони між Україною та Росією як “альтернативної реальності” перегукуються з подіями 2014 року на Донбасі. В романі синтезовано елементи детективного, пригодницького жанрів і фантастики, зокрема формули “потрапляння”, комп’ютерних ігор.

Ключові слова: масова література, фентезі, загублений світ, гендерна інверсія, комп’ютерні ігри.

Аннотация

В статье рассматривается новый роман современного украинского писателя Владислава Ивченко “Химеры Дикого поля”, являющийся адаптацией популярной формулы фэнтези “затерянный мир”. Произведение построено на приеме гендерной инверсии.

Геополитические рефлексии, связанный с образом таинственной зоны между Украиной и Россией как “альтернативной реальности” перекликаются с событиями 2014 года на Донбассе. В романе синтезированы элементы детективного, приключенческого жанров и фантастики, в частности формулы “попаданца”, компьютерных игр.

Ключевые слова: массовая литература, фэнтези, затерянный мир, гендерная инверсия, компьютерные игры.

Summary

The article deals with the new novel by contemporary Ukrainian writer Vladislav Ivchenko “Chimeras of the Wild Field”, the adaptation of the popular fantasy formula “Lost World”. The work is constructed by means of gender inversion. Geopolitical reflection connected with the image of secret zone between Ukraine and Russia as “alternative reality” echos the Donbass events of 2014. The novel combines the elements of mystery, adventure and fantasy, especially the Time Slip, and computer games.

Keywords: popular fiction, fantasy, Lost World, gender inversion, computer games.

УДК 82–93“19/20”

Шулькова К. І.,

аспірантка,

Бердянський державний педагогічний університет

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ КІНЦЯ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

Кінець ХХ – початок ХХІ століття – період модернізації всіх сфер культурного життя суспільства: інтелектуальної, соціальної, економічної та науково-технічної. Суттєві зміни відбулися і в літературному процесі: на зламі віків назріла необхідність оновлення проблемно-тематичного, сюжетного, композиційного та мовностильового оформлення твору. Сучасні художні тексти становлять літературний “fusion” (від англ. “змішування”, “злиття”), що полягає в поєднанні особливостей різних видів мистецтв, синтезі течій, традицій та мотивів або нашаруванні ознак одного жанру на інший. Культурні тенденції перехідного періоду потребують нових літературознавчих поглядів і підходів до вивчення, аналізу та інтерпретації творів сучасної дитячої літератури.

Дискусійною є проблема визначення дитячої літератури, її канону, місця в літературному процесі. Дитяча література – складне явище, оскільки вона “повинна відповідати усім вимогам, які висуваються до книги для дорослих, враховувати дитячий погляд на світ як допоміжну художню вимогу” (І. Н. Арзамасцева) [1, 5], покликана формувати художній смак і найголовніше – допомагати становленню особистості дитини, прищепленню цінностей, розумінню себе та оточуючих. Саме наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття відбувається трансформація моделі читання відповідно до вимог новітнього суспільства. Сучасна дитяча література розвивається в тісному взаємозв'язку з масмедіа та загальною культурою, має розгалужену систему жанрів – від традиційних формул до Інтернет-творів, порушує теми та проблеми, які повною мірою відображають сучасну дійсність. Отже, неоднозначність природи дитячої літератури перехідного періоду зумовила **актуальність** цієї статті.